

ΣΤΕ 1871/2010 [Νόμιμος χαρακτηρισμός ως μνημείου του κτιρίου «Σαπόρτα» στην Κυψέλη]

Περίληψη

-Νόμιμα χαρακτηρίστηκε ως μνημείο το κτίριο «Σαπόρτα» στην Κυψέλη, επειδή, όπως προκύπτει από τη σχετική εισήγηση της Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων, η οποία υιοθετήθηκε από την γνωμοδότηση του Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων και τελικώς αποτέλεσε την αιτιολογία της προσβαλλόμενης Υ.Α., περιγραφόταν λεπτομερώς το ανωτέρω κτίριο και τα μορφολογικά του στοιχεία που, κατά την ουσιαστική κρίση της Διοίκησης, θεωρήθηκαν ότι του προσδίδουν ιδιαίτερη αρχιτεκτονική σημασία και αποτελούν σημαντικό στοιχείο για τη μελέτη της σύγχρονης αρχιτεκτονικής.

-Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση βρίσκει επαρκές έρεισμα στην ανωτέρω κρίση της Διοίκησης, ο ισχυρισμός με τον οποίο αμφισβητείται ο χαρακτήρας του κτιρίου ως δείγματος επώνυμης αρχιτεκτονικής, είναι απορριπτέος ως αλυσιτελής.

Πρόεδρος: *Κ. Μενουδάκος*

Δικηγόροι: *Φλ. Παπαδοπούλου-Κοντομαρίνου, Π. Δημόπουλος*

Βασικές σκέψεις

1. Επειδή, η αιτούσα Κοινότητα, η οποία αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (αρ. 1 του ν. 2456/1920 (Α'173 και αρ. 1 του π.δ. 234/1989 - Α'110), απαλλάσσεται, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 4 του ν. 2579/1998 (Α'21), από την υποχρέωση καταβολής παραβόλου και ενσήμων για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων. Συνεπώς, το καταβληθέν παράβολο (Α'1908250, 2526937/2005 ειδικά γραμμάτια παραβόλου), καθώς και τα ένσημα υπέρ του Τ.Α.Χ.Δ.Ι.Κ. του Ταμείου Νομικών και του Ταμείου Προνοίας Δικηγόρων Αθηνών πρέπει να επιστραφούν στο αιτούν ν.π.δ.δ. (Σ.Ε. 70/2005, 1106/2001).
2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται παραδεκτώς η ακύρωση της ΥΠΠΟ/ΔΙΝΕΣΑΚ/57579/1462/5-10-2005 απόφασης του Υφυπουργού Πολιτισμού με την οποία χαρακτηρίστηκε ως μνημείο το κτίριο, ιδιοκτησίας της Μαρίας Ρουθ Σαπόρτα και του αιτούντος ν.π.δ.δ., που βρίσκεται στην οδό Κερκύρας 49 στην Κυψέλη (ΦΕΚ 1432, τ. Β').
3. Επειδή, στο νόμο 3028/2002 «για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Α' 153), ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 1. Αντικείμενο. 1. Στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιότατους χρόνους μέχρι σήμερα. Η προστασία αυτή έχει ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης χάριν της παρούσας και των μελλοντικών γενεών και την

αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος ... Άρθρο 2. Έννοια όρων. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου: α) ...β) ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων: αα) ... ββ) ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20 ... Άρθρο 3. Περιεχόμενο προστασίας. 1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας συνίσταται κυρίως: α) ... β) ...γ) δ) ε) στ) στην ανάδειξη και την ένταξή της στη σύγχρονη κοινωνική ζωή και ζ)... Άρθρο 6. Διακρίσεις ακινήτων μνημείων - Χαρακτηρισμός. 1. Στα ακίνητα μνημεία περιλαμβάνονται: α) ... β) γ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους.». Κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, όπως συνάγεται και από την εισηγητική έκθεση του ν. 3028/2002, τα μνημεία, ως μαρτυρίες του ανθρώπινου βίου που συγκροτούν αναγκαίο παράγοντα για τη διαμόρφωση και τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και των συλλογικών ταυτοτήτων καθώς και για τη διασφάλιση, χάριν και των επερχόμενων γενεών, της ιστορικής συνέχειας και παράδοσης, αλλά και συμβάλλουν στην ποιότητα ζωής, συνιστούν ουσιώδες στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς η προστασία της οποίας αποτελεί συνταγματική υποχρέωση της Πολιτείας (άρθρο 24 παρ. 6 του Συντάγματος) και συγχρόνως, ενόψει και της αναθεωρημένης διατάξεως του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος, ευθύνη και δικαίωμα του καθενός. Ειδικότερα, τα ακίνητα μνημεία που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών χαρακτηρίζονται ως μνημεία λόγω της ιδιαίτερης αξίας τους, η οποία μπορεί να είναι, μεταξύ άλλων, αξία αρχιτεκτονική, όπως συμβαίνει με τα οικοδομήματα που σημαδεύουν την εισαγωγή μιας σημαντικής περιόδου της αρχιτεκτονικής στον τόπο μας ή έχουν διακριθεί μέσα από την έγκυρη αρχιτεκτονική κριτική, πολεοδομική, προκειμένου για μεμονωμένο κτίσμα ή για κτιριακό συγκρότημα που αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα μιας ιστορικής φάσης εξέλιξης του οικισμού ή δημιουργεί ένα ανάπτυγμα όψεων και συμβάλλει στην ανάδειξη της εικόνας του αστικού τοπίου. Εξάλλου, κατά το χαρακτηρισμό δεν εξετάζεται ούτε η έκταση των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να προκληθούν στους ενδιαφερόμενους, ούτε η τυχόν επίδραση του χαρακτηρισμού στις νομικές σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, αφού οι κρίσιμες διατάξεις αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή έννομου αγαθού, του οποίου η διαφύλαξη αποτελεί υποχρέωση της Διοικήσεως κατά ρητή συνταγματική επιταγή. Τέλος, η νομιμότητα των διοικητικών

πράξεων που εκδίδονται κατ' εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων ελέγχεται από τον ακυρωτικό δικαστή, τόσο ως προς την πληρότητα της αιτιολογίας, όσο και ευθέως για την ορθή εφαρμογή του νόμου, εφόσον από τα στοιχεία του φακέλου διαπιστώνεται, με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας, ότι συντρέχουν τα κριτήρια που προβλέπονται από το νόμο για το χαρακτηρισμό (πρβλ. ΣτΕ 3050/2004, 1100/2005, 1712/2002, 2801/1991 Ολ., 3461/1985). Περαιτέρω, για το χαρακτηρισμό ακινήτου ως μνημείου δεν απαιτείται να συντρέχουν όλα τα κριτήρια που μνημονεύονται στην παραπάνω διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 περ. γ', αλλά αρκεί η συνδρομή οποιουδήποτε από τα κριτήρια αυτά, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η αρχιτεκτονική αξία του ακινήτου.

4. Επειδή, εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, με την προσβαλλόμενη απόφαση του Υφυπουργού Πολιτισμού χαρακτηρίσθηκε ως μνημείο το κτίριο που βρίσκεται επί της οδού Κερκύρας 49, στην Κυψέλη. Το αιτούν φέρεται ως συγκύριος σε ποσοστό $\frac{1}{2}$ εξ αδιαιρέτου του επίμαχου κτιρίου, το οποίο κληροδοτήθηκε σε αυτό από την Σ-Ε Σ (βλ. το με αριθ. Πρωτ. 8604/14-5-01 Πρακτικό δικαστικού συμβιβασμού). Στη διαθήκη Σαπόρτα υπήρχε όρος το ακίνητο να χρησιμοποιηθεί ως γηροκομείο για τη στέγαση και περίθαλψη ηλικιωμένων ατόμων, αλλά με την 4065/2004 απόφαση του Εφετείου Αθηνών βεβαιώθηκε ότι η βούληση της διαθέτιδος δεν ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί και επέτρεψε στο αιτούν όπως ανοικοδομήσει το επίμαχο κατά το ποσοστό συνιδιοκτησίας του ($\frac{1}{2}$) εξ αδιαιρέτου, κατά το σύστημα της αντιπαροχής, οι δε αυτοτελείς ιδιοκτησίες που θα περιέλθουν σε αυτό να παραμείνουν αναπαλλοτρίωτες και το προϊόν από την εκμετάλλευσή τους να διατίθεται αποκλειστικά για την περίθαλψη ηλικιωμένων ατόμων της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών. Ακολούθησε η από 8-10-2004 Εισήγηση της Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων, η οποία αφού έλαβε υπ' όψιν σχετικό έγγραφο της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου και στοιχεία που υποβλήθηκαν με την από 17-5-06 πρόταση του καθηγητή Σαρηγιάννη, αναφέρει «... Η οικία Ζάκ Σαπόρτα, που βρίσκεται στην οδό Κερκύρας 49, στην Κυψέλη, σημερινής φερόμενης ιδιοκτησίας κ. Μαρίας Σαπόρτα, είναι έργο του αρχιτέκτονα Ισάακ Σαπόρτα (αδελφού του Ζάκ) και κατασκευάστηκε μεταξύ των ετών 1932-1934. Δεδομένου ότι ο Ι. Σαπόρτα σχεδίασε την κατοικία μετά την επιστροφή του από τις σπουδές του στη Δρέσδη και την μαθητεία του στον Le Corbusier ως αποφοίτου, δημιουργήσε ένα έργο αμιγώς μοντέρνο, εμπνευσμένο από το Bauhaus και τα έργα των πρωτοπόρων ευρωπαϊκών αρχιτεκτόνων. Η διώροφη κατοικία με ημιπόγειο βρίσκεται εντός μεγάλου οικοπέδου, είναι κατασκευασμένη από οπλισμένο σκυρόδεμα και χαρακτηρίζεται από την ογκοπλαστική σύνθεση, τη μορφολογική λιτότητα και καθαρότητα, καθώς και τη λειτουργικότητα. Ο κτιριακός όγκος, που είναι επιχρισμένος και χρωματισμένος λευκός, είναι διασπασμένος και τονίζεται από το υαλοστάσιο που καλύπτει οκτάφυλλο

παράθυρο στη νότια πλευρά και την οκτάφυλλη πόρτα της βεράντας στο ισόγειο, τα υαλοστάσια της «σέρας» στον όροφο, το χαρακτηριστικό καμπύλο στέγαστρο στο δώμα. Η μορφολογία του κτηρίου βασίζεται στη σύνθεση των πλήρων και των κενών. Στο υπόγειο βρίσκονται αποθηκευτικοί χώροι, στο ισόγειο οι χώροι υποδοχής και βοηθητικοί χώροι και στον όροφο τα υπνοδωμάτια. Στην κατοικία αυτή εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιλογή των υλικών και η σύνθεσή τους στα δάπεδα: πλάκες από μωσαϊκό συνδεδεμένες με μαρμάρινες ταινίες διαφορετικές μεταξύ τους ανά χώρο, ξύλινα πατώματα. Τα εσωτερικά κουφώματα είναι σχεδιασμένα κατά το μοντέρνο με τις τυπικές παραλληλεπίπεδες αναλογίες των υαλοπινάκων. Η σκάλα είναι επιστρωμένη με λευκό μάρμαρο. Το σκέλος που οδηγεί προς τον Α' όροφο πλαισιώνεται από πλήρες στηθαίο με απόληξη από μωσαϊκό, πάνω στο οποίο στηρίζεται μεταλλική κουπαστή. Το σκέλος της σκάλας που οδηγεί στο δώμα έχει ξύλινη κουπαστή που στηρίζεται σε μεταλλική απλή σιδεριά. Τα υλικά δεν είναι ακριβά, αλλά η σύνθεσή τους είναι υψηλής αρχιτεκτονικής ποιότητας. Η επιλογή των υλικών είναι χαρακτηριστική των αρχών του μοντέρνου κινήματος, καθώς βάση της ιδεολογίας του ήταν η φτηνή κατοικία για όλους, όπως άλλωστε εκφράστηκε στα Συνέδρια Congrès Internationaux d'Architecture Moderne (CIAM 1928, 1929, 1930, 1933). Το κτήριο βρίσκεται στο βάθος του οικοπέδου, στη βόρεια πλευρά και η είσοδος του επίσης. Επί της οδού Κερκύρας βρίσκεται το garage και ακριβώς δίπλα στην άκρη του οικοπέδου, η αυλόπορτα που οδηγεί στο σπίτι, μέσω διαδρόμου που δημιουργείται με τον τοίχο του garage. Στο δώμα του garage είναι διαμορφωμένο υπαίθριο καθιστικό ενταγμένο στη διαμόρφωση και φύτευση της αυλής, δημιουργώντας μια ειδυλλιακή ατμόσφαιρα στο κέντρο της πόλης. Η κατάσταση του κτηρίου είναι καλή, εκτός από επιμέρους φθορές λόγω παλαιότητας και δεν υπάρχουν αλλοιώσεις στα μορφολογικά στοιχεία ούτε στα υλικά. Εισηγούμαστε τον χαρακτηρισμό ως νεώτερου μνημείου του κτηρίου της οδού Κερκύρας 49 στην Αθήνα, φερόμενης ιδιοκτησίας κας Μαρίας Σαπόρτα, λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής και ιστορικής του σημασίας, διότι 1ον αποτελεί σημαντικότατο δείγμα της αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος του μεσοπολέμου, 2ον αποτελεί δείγμα της επώνυμης αρχιτεκτονικής, καθώς είναι έργο του αρχιτέκτονα Ισαάκ Σαπόρτα, 3ον είναι σημαντικό για την μελέτη της ιστορίας της σύγχρονης αρχιτεκτονικής στη χώρα μας». Κατά της Εισηγήσεως αυτής το αιτούν άσκησε αφενός μεν την από 10-12-04 αίτηση θεραπείας στην εκδούσα αρχή αφ' ετέρου δε τις από 22-12-04 αντιρρήσεις προς το Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων Αττικής. Το Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων Αττικής, αφού έλαβε υπόψη και τις απόψεις που εξέθεσαν ενώπιόν του οι εκπρόσωποι των ιδιοκτητών του επίμαχου κτιρίου, με την 13-4-05 πράξη του γνωμοδότησε κατά πλειοψηφία, για το χαρακτηρισμό ως νεότερου μνημείου του κτιρίου αυτού κατ' αποδοχή της αιτιολογίας της από 8-10-2004 εισηγήσεως της Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων. Τέλος, εκδόθηκε η

- προβαλλομένη, κατά την οποία χαρακτηρίζεται το κτίριο ως μνημείο «λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής και ιστορικής του αξία, διότι: 1) αποτελεί σημαντικότατο δείγμα της αρχιτεκτονικής μοντέρνων κινήματος του μεσοπολέμου, 2) αποτελεί δείγμα της επώνυμης αρχιτεκτονικής, καθώς και έργο του Ισαάκ Σαπόρτα, 3) είναι σημαντικό για τη μελέτη της ιστορίας της σύγχρονης αρχιτεκτονικής στη χώρα μας.
5. Επειδή, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη είναι ανατιολόγητη, διότι, από τις περιπτώσεις που αναφέρει το εδ. γ' της παρ. 1 του αρ. 6 του ν. 3028/2002. γίνεται επίκληση μόνον της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής και ιστορικής αξίας του κτιρίου. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτός ως αβάσιμος, διότι, κατά τα προεκτεθέντα, αρκεί, πάντως, να συντρέχει και ένα μόνο από τα κριτήρια της ανωτέρω διατάξεως για να χαρακτηρισθεί ακίνητο ως μνημείο.
 6. Επειδή, προβάλλεται ότι το επίδικο ακίνητο δεν συνδέεται με την πολιτική ή κοινωνική ιστορία του νεότερου ελληνικού κράτους ή της περιοχής που βρίσκεται, καθώς χρησίμευσε αποκλειστικά ως κατοικία του αδελφού του αρχιτέκτονα Σαπόρτα και της συζύγου αυτού, ούτε δε η από 9-10-2004 γνωμοδότηση ή η από 13-4-2005 εισήγηση στις οποίες στηρίχθηκε η προσβαλλόμενη, περιέχουν στοιχεία που αποδεικνύουν την ιδιαίτερη ιστορική αξία του ακινήτου. Ο λόγος ερείδεται επί εσφαλμένης προϋποθέσεως και είναι, ως εκ τούτου, απορριπτός, δεδομένου ότι, κατά την προσβαλλόμενη, το ακίνητο δεν χαρακτηρίσθηκε ως μνημείο λόγω της σημασίας του για την πολιτική ή κοινωνική ιστορία της χώρας ή της περιοχής, αλλά λόγω της αρχιτεκτονικής σημασίας του.
 7. Επειδή, προβάλλεται περαιτέρω ότι στην προσβαλλόμενη ή στα συνοδεύοντα αυτή στοιχεία δεν γίνεται αναφορά στους λόγους που αποδεικνύουν το γεγονός ότι το επίμαχο ακίνητο αποτελεί σημαντικότατο δείγμα της αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος του μεσοπολέμου, δεδομένου αφενός ότι από 8.10.2004 εισήγηση της Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων περιορίζεται σε περιγραφή του ακινήτου, η μόνη δε αναφορά αυτής στο γεγονός ότι η επιλογή των υλικών που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή του ακινήτου «είναι χαρακτηριστική των αρχών του μοντέρνου κινήματος», χωρίς μνεία σε αρχιτεκτονικά στοιχεία, δεν αρκεί να στηρίξει την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική αξία του ακινήτου, και αφετέρου ότι ο συγκεκριμένος αρχιτέκτων, στον οποίο αναφέρεται η αιτιολογία της προσβαλλόμενης, είναι άγνωστος και δεν έχει παρουσιάσει ιδιαίτερο έργο στην Ελλάδα, ούτε διεθνώς. Όπως προκύπτει, όμως, από τα στοιχεία του φακέλου στην προπαρατεθείσα από 8-10-2004 εισήγηση της Εφορείας Νεοτέρων Μνημείων, η οποία υιοθετήθηκε από την από 13-4-2005 γνωμοδότηση του Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων και τελικώς αποτέλεσε την αιτιολογία της προσβαλλόμενης περιγραφόταν λεπτομερώς το ανωτέρω κτίριο και το μορφολογικό του στοιχείο που, κατά την ουσιαστική κρίση της Διοικήσεως, θεωρήθηκαν ότι προσδίδουν ιδιαίτερη αρχιτεκτονική

σημασία στο κτίριο αυτό και αποτελούν σημαντικό στοιχείο για τη μελέτη της σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Συνεπώς, κατά το σκέλος του αυτό ο λόγος είναι απορριπτέος ως αβάσιμος μεν καθ' όσον με αυτόν αμφισβητείται η ορθότητα της ουσιαστικής εκτιμήσεως της Διοικήσεως. Δεδομένου δε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση βρίσκει επαρκές έρεισμα στην ανωτέρω κρίση της Διοικήσεως, ο ισχυρισμός με τον οποίο αμφισβητείται ο χαρακτήρας του κτιρίου ως δείγματος επώνυμης αρχιτεκτονικής, είναι απορριπτέος ως αλυσιτελής.

8. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η αίτηση πρέπει να απορριφθεί.